

Микола Боровик

КОНТРОЛЬ ЗА ОРГАНІЗАЦІЄЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ

Увазі читача пропонуються маловідомі сторінки історії Чернігівського педагогічного інституту 1954 – 1998 рр. Мова йде про проведення різного роду перевірок організації навчального процесу та зроблені висновки про їхню роль в удосконаленні підготовки педагогічних кадрів.

Ключові слова: Чернігівський педагогічний інститут, організація навчального процесу, зовнішній контроль.

Важливу роль в діяльності вищих навчальних закладів відігравав контроль, який здійснювався Міністерством освіти УРСР та освітніми міністерствами Радянського Союзу й України. Саме перевіркам навчально-виховного процесу в Чернігівському педінституті за період його існування з 1954 – 1998 рр. присвячена дана стаття. Звертаємо увагу на те, що об'єктом нашої уваги стали лише ті з них, які охоплювали контроль за організацією навчально-виховного процесу. До цього часу дана проблема не була об'єктом дослідження.

На перших порах реорганізації учительського інституту в педагогічний процес організації його діяльності став під постійним контролем з боку Міністерства освіти УРСР. Перша перевірка була здійснена комісією на чолі з начальником управління підготовки педагогічних кадрів Ф. В. Усенком уже після кількох місяців роботи інституту. 13 травня 1955 р. голова комісії доповів про її результати всьому педагогічному колективу. Хоч основним пунктом перевірки була політико-виховна робота в інституті, але вивчалася й вся навчально-виховна робота.

У своєму виступі Ф. В. Усенко зосередив увагу на аналізі якості лекцій і практичних занять. На основі стенограми проаналізував лекцію з стародавньої літератури на першому курсі. Головним його зауваженням було те, що викладачка, яка проводила лекцію, давала характеристики окремих програмових творів, а основну увагу зосередила на відсутніх у навчальній програмі. У ході обговорення заняття на кафедрі виступаючі вірно вказали на недоліки, але йому не сподобалась оцінка цього заняття, дана членами кафедри, які вважали, що «лекція відповідала вузівським вимогам».

Обурливим він назвав той факт, що лекція, застенографована на кафедрі основ марксизму-ленізму ще у листопаді, була обговорена аж через півроку. Звинуватив він у «безвідповідальному, недбалому відношенні до своїх прямих обов'язків» завідувача цієї кафедри. На травень місяць на кафедрі накопичилося кілька стенограм лекцій, які не були прорецензовані та обговорені на засіданнях кафедри.

Сам Ф. В. Усенко відвідав семінарське заняття Н. Я. Марценюк, яке, за його оцінкою, «пройшло добре, при достатній активності студентів». Проте, даючи

© Боровик Микола Анатолійович – аспірант кафедри Центрально-Східної Європи Інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

позитивну оцінку організації заняття, перевіряючи зробив зауваження викладачці щодо виставлених оцінок, які, на його думку, у деяких студентів були дещо завищеними [1, арк. 56].

Аналізуючи організацію навчальної роботи у педінституті, виступаючий назвав окремих викладачів, які спізнюються на лекції та несвоєчасно проводять консультації студентам, а деякі з них не мають авторитету в студентів.

Виступаючий також запитався на ролі комсомольської організації у вихованні студентів. Відвідавши комсомольські збори фізико-математичного факультету, він констатував, що студенти-комсомольці «обговорюють злгоденні питання навчання і виховання». На них виступили 19 учасників зборів, які «викривали неправильну поведінку та недоліки у навчанні власні та своїх товаришів».

На основі своїх спостережень представник Міністерства освіти визначив недоліки проведення політзанять в інституті. Він не погоджувався з тим, що в основному тематика цих занять здебільшого стосувалася міжнародних подій. Так, у вересні місяці всі чотири заняття були присвячені даній тематиці і, як наслідок, розгляд цих питань перетворюється у з'ясування 15-ї глави з курсу «Історія КППС». Ось тому він вважав за потрібне розглядати частіше актуальні питання розвитку країни й пов'язувати з життям студентства [2, арк. 57].

На зборах викладачів виступив також директор педагогічного інституту В. М. Костарчук, який вважав, що в ідейному вихованні студентів є певні досягнення. Так, у квітні було проведено студентську наукову конференцію, у роботі якої брала участь «більша половина студентів». Значну виховну роботу серед молоді вели викладачі кафедр математики і фізики. Кафедра математики організувала і провела обласну математичну олімпіаду та інститутський математичний турнір. Викладачі кафедри фізики разом із студентами протягом навчального року проводили у школах міста гурткову роботу.

Крім певних досягнень, директор інституту вказав на необхідність виправлення недоліків у цій роботі. В організації політзанять варто більше уваги звертати на виховання у студентів культури поведінки, ввічливості, поваги, а також на обговорення матеріалів молодіжних та освітянських газет. Політінформації мають стати складовою частиною політзанять [3, арк. 61].

Отже, протягом першого навчального року роботи педагогічного інституту працівниками Міністерства освіти УРСР було зосереджено значну увагу на перебудові всієї навчально-виховної роботи, що відповідає б вимогам вищої школи. Проведений аналіз роботи всього педагогічного колективу давав можливість встановити слабкі місця та визначити напрямки подальшої діяльності.

У період 60-70-х років зовнішній контроль стосувався роботи окремих підрозділів інституту, і загальної оцінки організації навчального процесу у вузі комісії не давали.

Важливе значення для об'єктивної оцінки роботи Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка мала його фронтальна перевірка комісією Міністерства освіти УРСР, очолюваною В. К. Майбородою. Перевірка проходила з 1 по 10 квітня 1981 р., а наприкінці квітня відбулася колегія Міністерства освіти, де було розглянуте питання «Про стан підготовки учительських кадрів у Чернігівському педагогічному інституті в світлі рішень XXVI з'їзду КППС».

У рішенні колегії Міністерства освіти було в цілому позитивно оцінено організацію підготовки учительських кадрів та соціалістичного змагання у вузі, належне забезпечення навчального процесу науково-педагогічними кадрами та їхню наукову діяльність, зв'язки інституту із школами та інше. Але значне місце у рішенні займали недоліки в роботі навчального закладу. Так, рівень методичної роботи не повною мірою відповідав тогочасним вимогам, недостатньо використовувались технічні засоби навчання, окремі лекційні курси на кафедрах історії СРСР та УРСР, мови і літератури, математики та інших вели асистенти, а в той же час доценти не завжди мали достатню кількість лекційного навантаження. Кафедри суспільних і психолого-педагогічних дисциплін мало проводили спільних засідань з фаховими кафедрами, що не сприяло педагогізації викладання спеціальних дисциплін. Кафедри

спільних дисциплін не виконали наказу Мінвузу УРСР № 463 від 9 вересня 1974 р. про розробку лекційних курсів і зосередження їх у навчально-методичних кабінетах. Не виконано інструктивний лист Міністерства освіти СРСР щодо спецкурсів з психолого-педагогічних дисциплін, на які мало відводиться 30-35% годин, виділених на курси за вибором. Ряд викладачів кафедр, в тому числі і методичних, керували педпрактикою студентів, хоч не працювали жодного дня у школі.

Була виявлена значна розбіжність між результатами контрольних робіт і оцінками екзаменаційної сесії. Так, за результатами сесії з української мови на 4 курсі факультету початкового навчання успішність студентів була 100%, якість знань – 89%, а контрольні роботи написали – 29% на «незадовільно» і 42% – на «задовільно», лише менше третини студентів підтвердили отримані оцінки в ході сесії. Студенти математичного факультету виявили низький рівень знань з курсу шкільної математики. Комісія вказала на низку недоліків у роботі завідувачів кафедр, їхній недостатній рівень вимогливості. Аналізи відвіданих ними занять здебільшого носили поверховий характер. Значна частина викладачів кафедр математики, психології, мови та літератури, педагогіки і методики початкового навчання не керувала підготовкою студентських наукових робіт [4, арк. 195].

Перелік недоліків у роботі, визначений комісією Міністерства освіти УРСР, указував на основні напрямки покращення діяльності ректорату, факультетів і кафедр інституту. Значні зусилля необхідно було докласти в посиленні навчально-методичного напрямку діяльності педагогічного інституту. Разом з тим дана перевірка показала, що не все гаразд було з якістю і дієвістю внутрішньовузівського контролю.

Перевірка роботи Чернігівського державного педагогічного інституту комісією Міністерства освіти УРСР не була єдиною у 1981 р. У зв'язку з чисельними скаргами до радянських, партійних і правоохоронних органів про недоліки в роботі, зловживання, хабарництво та аморальні вчинки окремих викладачів педінституту, ЦК Компартії України у жовтні 1981 р. направив комісію для перевірки навчально-виховної роботи в інституті та перевірки цих скарг. Одночасно управління Комітету державної безпеки УРСР у Чернігівській області активізувало оперативно-слідчі дії у навчальному закладі. 14 грудня 1981 р. за матеріалами перевірки ЦК КПУ прийняв постанову «Про серйозні недоліки і упущення в учбовому і виховному процесі, зловживаннях, хабарництві і поборах в Чернігівському педагогічному інституті».

Після прийняття постанови ЦК КПУ 23 грудня 1981 р. на засіданні бюро Чернігівського обкому КПУ розглянули вищезгадане питання. На ньому, крім членів бюро, були присутні ректор інституту В. М. Костарчук, секретар партійного комітету інституту М. М. Острянюк, проректори з навчальної роботи й заочної форми навчання та три викладачі – члени партії, яких звинувачували у хабарництві та поборах.

У ході обговорення питання про серйозні недоліки в навчально-виховній роботі, хабарництво та порушення норм поведінки у Чернігівському педінституті розглядалося кілька документів. Зокрема, постанова з цього ж питання ЦК КПУ. Крім того, присутні ознайомились із довідкою, підготовленою завідувачем відділу науки і навчальних закладів обкому Ю. І. Гірманом, а також з доповідною запискою начальника управління КДБ у Чернігівській області А. Н. Диченка від 19 листопада 1981 р. та доповненням до неї від 30 листопада 1981 р.

Комісія ЦК Компартії України вказала, що виявлені «серйозні недоліки і упущення в організації навчальної і виховної роботи». Не вказуючи прізвищ викладачів, констатується, що окремі лекції у навчальному закладі проводяться на низькому професійному і теоретичному рівні. Зафіксовано багато пропусків занять студентами без поважних причин (15240 годин за минулий навчальний рік). Успішність студентів нижча, ніж в середньому серед педагогічних ВНЗ України.

За останні 5 років збільшилася плінність кадрів. Так, за цей час звільнилося 48 викладачів, у тому числі 1 доктор наук та 12 кандидатів наук. За той же час прийнято на роботу 83 викладачі, з них лише 14 кандидатів наук. За конкурсом обираються викладачі (вказано 2 прізвища), які в минулому скомпрометували себе, виключались із партії і, на думку партійного керівництва області, «не мають морального права

вести навчально-виховну роботу із студентами». Крім того, в інституті працювало 34 викладачі й співробітники, які були пов'язані родинними зв'язками, що негативно впливало на розвиток критики та самокритики [5, арк. 2].

Значного поширення в інституті набуло хабарництво, особливо на заочному відділенні. Негативної практики набув збір коштів зі студентів для гарантування успішного складання заліків і екзаменів, для придбання цінних подарунків викладачам. На деяких факультетах напередодні державних екзаменів студенти здавали по 30 чи 40 рублів й збирали до 3 тисяч рублів. Витрачались кошти на подарунки членам державних екзаменаційних комісій. Так, у червні 1980 р. на заочному відділенні факультету фізвиховання голові комісії подарували портативний телевизор вартістю 290 крб., а одному з професорів, членів цієї комісії, – електронний наручний годинник вартістю 126 крб. Секретареві цієї ж державної екзаменаційної комісії «за організацію здачі держекзаменів за задалегідь відомих студентам квитках вручене одно з передплатних видань вартістю 900 руб.» [6, арк. 6].

Окремі студенти-заочники педфаку показали, що напередодні державних екзаменів у червні 1981 р. одна із завідувачок кафедри продала за 250 крб. двом групам студентів білети державних екзаменів з російської мови і літератури, за 120 крб. – білети з математики, за 60 крб. – з наукового комунізму. Ця ж завідувачка кафедри вимагала хабарів від підлеглих їй лаборанток, «тероризуючи, доки ті не надавали їй який-небудь подарунок». За свідченнями цих трьох лаборанток дана завідувачка «отримала два відрізи на сукні, кришталеву вазу, штучне хутро» [7, арк. 12, 13].

У доповідній записці обласного управління КДБ мова йшла також про аморальну поведінку окремих викладачів-чоловіків, що «співмешкали» разом із своїми підлеглими, а також студентками, причому деякі випадки їхньої аморальної поведінки були відомі в колективі.

Окремо відзначалися викладачі, які, на думку працівників КДБ, поширювали серед викладачів «пасквілі на радянську дійсність, допускали образливі випадки на адресу одного з керівників ЦК КПРС і Радянської держави». З ними були проведені профілактичні бесіди працівниками КДБ. Але разом з тим автори цих повідомлень приходили до висновку, чи можуть такі викладачі виховувати майбутніх учителів.

За провину одному з професорів указувалась його робота учителем на окупованій фашистами території в роки війни. Згадувався також один із заступників деканів, який ще у 1977 р., навчаючись в аспірантурі Науково-дослідницького інституту педагогіки, висловлював націоналістичні ідеї. З ним також працівниками управління КДБ м. Києва та Київської області велась профілактична робота. Саме таким чином працівники КДБ підводили також до іншого висновку – про непродуманий підбір викладацьких кадрів в інституті.

З матеріалів, наданих управлінням КДБ у Чернігівській області, можна зробити висновок, що основні звинувачення будуть спрямовані проти 5 викладачів і співробітників інституту за частиною 2 статті 168 Кримінального кодексу УРСР.

Бюро обкому партії, розглянувши дані питання, вирішило, що за серйозні недоліки в роботі інституту, неприйняття своєчасних заходів з наведення порядку, некритичну оцінку стану справ у колективі ректорові Чернігівського педагогічного інституту, членові КПРС В. М. Костарчуку оголосили сувору догану із занесенням до облікової картки, а разом з тим наголошувалось: «вважати недоцільним його подальше перебування на посаді ректора». Сувору догану із занесенням до облікової картки було оголошено секретареві парткому педінституту М. М. Острянку. Таке ж партійне стягнення отримав проректор із заочного навчання. Хоч, на думку членів бюро, він «заслужує виключення з членів КПРС», але враховували його принципову оцінку допущених недоліків і запевнення, що він прийме всі необхідні заходи до їхнього усунення. Проректора з навчальної роботи за прорахунки в професійній діяльності та «негідну поведінку в побуті» виключили із членів партії і визнали «недоцільним його подальше перебування на посаді проректора».

Були виключені з партії викладачі, поведінку яких розглядали на даному засіданні, а також визнали, що в подальшому їхня робота у вузі неможлива. Адміністрації ін-

ституту рекомендували вирішити питання щодо роботи в інституті викладачів, не членів КППС, які допускали факти хабарництва і недостойної поведінки.

Партійні стягнення отримали також працівники обкому, міському та Деснянського райкому КПУ, які безпосередньо відповідали за роботу інституту. Обласному прокурору звернули увагу на допущений поверховий підхід, некваліфікований розгляд документів про порушення у Чернігівському педінституті, оскільки останні розглядалися прокуратурою ще до перевірки комісією ЦК КПУ [8, арк. 81-83].

Не забарилась із відповідною реакцією і обласна прокуратура. Перше подання від неї надійшло до інституту 25 грудня 1981 р. Того ж дня ректором інституту В. М. Костарчуком було видано наказ, в якому йшла мова про трьох викладачів, які «під час роботи на заочному відділенні брали подарунки, гроші за прийом екзаменів і заліків, вели себе аморально». Тому на підставі статті 41 пункту 3 Кодексу законів про працю УРСР цих осіб «за аморальний проступок, несумісний з продовженням даної роботи», було звільнено із займаних посад. Згоду на звільнення дав місцевий профспілковий комітет [9, арк. 200].

Наступне подання обласної прокуратури, яке стосувалося професора однієї з кафедр, було надіслане уже у січні 1982 р., коли відбувалась зміна керівництва в інституті. Тому наказ нового ректора вийшов лише після передачі всіх документів та ознайомлення із поточними справами навчального закладу, а саме 19 березня 1982 р. У наказі мова йшла про те, що професор «К» «під час складання випускниками інституту державних екзаменів на заочному відділі взяв цінний подарунок від студентів». Знову, як і у попередньому випадку, цього викладача за згодою місцевому було звільнено з роботи «за аморальний проступок, несумісний з продовженням даної роботи» [10, арк. 86].

18 березня 1982 р. до ректорату інституту надійшло ще одне подання обласної прокуратури про протиправні дії шести викладачів різних кафедр інституту. Як наслідок, ректором було видано шість наказів, що стосувалися персонально кожного із суб'єктів подання. Цих викладачів звинувачували у неодноразовому отриманні «хабарів від студентів за незаконне виставлення заліків і позитивних оцінок на іспитах». У якості хабарів ці викладачі отримували від студентів-заочників гроші, продукти харчування, спиртні напої на різні суми від 5 крб. (дві коробки цукерок) до 250 крб., отриманих одним з викладачів за вступ абітурієнта до ВНЗ у 1976 р.

На початку квітня, не дочекавшись закінчення семестру, кілька викладачів звільнилися із роботи «за власним бажанням», а можливо, за наполяганням правоохоронних органів. За нашими підрахунками таких було більше 20 осіб.

Наказом Міністерства освіти УРСР від 12 січня 1982 р. за № 21-к В. М. Костарчук був звільнений з посади ректора Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка, але він продовжував працювати в інституті. Із 12 січня 1982 р. до 31 серпня 2000 р. працював професором кафедри математичного аналізу [12, арк.16-17].

Для об'єктивності оцінки організації навчального процесу в Чернігівському педагогічному інституті з 1982 р. до 1998 р. було проведено кілька перевірок комісіями різного рівня. Перша з них була проведена з 22 листопада до 2 грудня 1983 р. Державною інспекцією вищих навчальних закладів СРСР у складі інспектора вузів Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР Л. Ю. Пронякіна, доцента Коломенського педінституту Л. Г. Богатової, та доцента Московського обласного педінституту В. П. Новікова. Ними було перевірено якість підготовки студентів зі спеціальності «загальнотехнічні дисципліни і праця». У акті перевірки вони детально описали історію інституту та факультету, їхню матеріальну базу, реалізацію ними планів XXVI з'їзду КППС, постанов партії та уряду.

Щодо результатів перевірки навчально-виховного процесу на факультеті говорилося, що аналіз успішності студентів за останні роки вказує на тенденцію на її покращення. Так, у 1980 – 1981 навчальному році загальна успішність становила 83%, в наступному році – 87,7%, в першому семестрі поточного навчального року – 88%. Однак такий рівень успішності був низьким. Невисоким був і рівень якості знань, всього 29,7%. Керівництво факультету і кафедр веде систематичний контроль

за роботою викладачів і студентів факультету. За поточний навчальний рік декан провів більше 30 контрольних відвідувань. Виконаний план контрольних відвідувань і завідувачами кафедр. Відвідування студентами занять є однією з важливих проблем, що була в центрі уваги деканату. Однак ще багато студентів пропускають заняття без поважних причин. Так, у 1982 – 1983 навчальному році із 330 студентів 220 пропустили 1012 годин. Відсів студентів на факультеті теж значний. За останні 5 років відрховано 84 особи, це без врахування призову до армії [13, арк. 25-26].

На заочному відділенні навчаються на молодших курсах по 75 осіб, а на старших – по 90, які поділені на 2 групи по 45 осіб. Така кількість студентів не сприяє ефективній організації навчального процесу і потребує поділу студентів по 25 – 30 осіб у групі. Всі студенти-випускники, які закінчили ВНЗ у попередньому навчальному році, прибули на місце призначення. Суттєвим недоліком є те, що деканат не добився повної інформації про проходження стажування випускників. Отримано мало стажувальних листів із шкіл інших областей та республік.

Указавши як на позитивні моменти, так і недоліки в роботі комісія прийшла до висновку, «що діяльність керівництва і науково-педагогічних кадрів Чернігівського педагогічного інституту, спрямована на підготовку учителів загальнотехнічних дисциплін і праці, відповідає вимогам вищої школи» [14, арк. 28].

Після даної перевірки Державною інспекцією деканатом факультету загальнотехнічних дисциплін розроблені заходи з подолання недоліків, що були вказані в акті.

У березні – квітні 1988 р. було проведено перевірку роботи Чернігівського державного педагогічного інституту комісією Міністерства освіти УРСР. 25 квітня питання про перебудову навчального процесу в інституті розглянула колегія Міністерства освіти УРСР. Вона констатувала, що «на факультетах і кафедрах відбулись певні зрушення перебудовного характеру». З позитивної сторони було відзначено створення на факультетах робочих навчальних планів із розрахунку тижневого навантаження 24 – 28 годин. На факультетах фізико-математичному, хіміко-біологічному, загальнотехнічному та початкових класів посилено увагу до організації самостійної роботи студентів. В інституті введена атестація студентів з усіх лекційних курсів. Частина практичних занять проводилась у школах, а 28 викладачів інституту працюють у школах м. Чернігова. Провідні учителі міста і області залучені до проведення занять з методики.

Разом з тим в інституті не подолано інертність та пасивність викладацького складу. Мають місце неузгодженість і нечіткість в організації самостійної роботи студентів, слабкою ланкою в системі підготовки до роботи в школі залишалось ознайомлення студентів з шкільними програмами, підручниками, посібниками. Значного поліпшення вимагала методична підготовка студентів за обраним фахом, підвищення їхньої професійної та інтелектуальної культури [15, арк. 178-179].

Проведені міністерські контрольні роботи показали, що їхні результати на 10, а то і більше відсотків нижчі семестрових оцінок. Третина студентів випускного курсу факультету початкових класів не справилась із контрольними роботами з математики. Слабку теоретичну підготовку показали студенти історичного факультету. За даними анкетування кожен третій студент-випускник хіміко-біологічного факультету не підготовлений до роботи в сучасній школі. Крім того, студенти негативно оцінювали діяльність семи викладачів інституту, а майже кожен п'ятий студент-випускник факультету початкових класів висловив думку, що з боку викладачів допускається лібералізм і невимогливість в оцінюванні знань студентів [16, арк. 8].

Отже, перевірка організації навчально-виховного процесу в інституті показала, що певні зміни в його перебудові відповідно до нових вимог розпочались, проте колегія Міністерства освіти УРСР визначила ряд конкретних завдань в даному напрямку.

Перевірка якості підготовки фахівців була проведена уже в незалежній державі Україна Державною інспекцією закладів освіти в лютому 1996 р. Контрольні роботи з виявлення залишкових знань студентів були проведені з дев'яти фундаментальних та спеціальних дисциплін: української мови, математики, інформатики, фізики, хімії, опору металів, педагогіки, психології, фізіології людини. Контролем було охоплено

565 студентів 27 академічних груп, що становило 27% від загальної кількості студентів, які на той час перебували в інституті. У результаті проведених контрольних робіт на оцінку «відмінно» написали 56 осіб (9,9%), на «добре» – 217 осіб (38,4%), на «задовільно» – 195 осіб (34,5%), на «незадовільно» – 97 осіб (17,2%). Таким чином, загальна успішність студентів за результатами контрольних робіт становила 82%, а якісний показник успішності становив 48,3%.

Загальні результати були непоганими, але аналіз виконаних робіт з окремих навчальних дисциплін та в окремих групах показав значні розбіжності результатів оцінки знань студентів, виявлених на екзаменах під час останньої сесії та результатами контрольних робіт. Так, з математики у 31 групі спеціальності «початкове навчання» різниця становила 37,7%, з хімії у 32 групі спеціальності «хімія» – 21,2%, з інформатики та обчислювальної техніки у 54 групі спеціальності «математика» – 36,4%. Значні розбіжності у порівнянні з екзаменаційними оцінками виявлені з педагогіки у 44 групі спеціальності «фізичне виховання», де різниця в показниках успішності становила 36,4%, з психології у 35 групі спеціальності «початкове навчання» – 46%, з соціальної психології на спеціальності «історія і психологія» – 34%.

Одним з напрямків роботи комісії була перевірка виконання в інституті Закону «Про мови...». З цією метою у ряді груп були проведені контрольні роботи, в ході яких студенти мали написати державною мовою 4 ділові документи: автобіографію, характеристику, доповідну записку, заяву. У цілому із завданням справились від 80% на факультеті фізичного виховання, до 85% – на інших факультетах. Типовими помилками були: невірне оформлення документів (здебільшого доповідної записки), вживання русизмів, неузгодження граматичних форм, синтаксичні помилки [17, арк. 12-13].

Результати проведених контрольних випробувань з ряду дисциплін були піддані експертній перевірці. Так, кафедри математики та хімії Київського державного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова перевірили контрольні роботи з математики та хімії і підтвердили об'єктивність оцінок, виставлених викладачами Чернігівського педагогічного інституту.

Аналіз проведених міністерських контрольних робіт з фундаментальних та спеціальних дисциплін дав привід для ректорату, деканатів, кафедр провести об'єктивний, вимогливий самоаналіз з метою удосконалення фундаментальної і спеціальної підготовки майбутніх педагогів. Після даної перевірки для всіх деканатів стало правилом щосеместра проведення контрольних ректорських робіт з основних навчальних дисциплін.

Своєрідна перевірка навчального закладу була пов'язана з прийняттям Закону України «Про освіту». Відповідно до даного закону Кабінет Міністрів 1 червня 1992 р. прийняв постанову і положення про акредитацію вищих навчальних закладів. Акредитація – це акт визнання державою відповідності рівня діяльності ВНЗ державним стандартам. Складовою частиною акредитації було ліцензування, тобто визнання державою права ВНЗ на здійснення навчально-виховної діяльності за державними вимогами і у відповідності до заявленого статусу. У відповідності до вимог ліцензування на кожному факультеті відповідно до кожної спеціальності мали бути документи: концепція, програма та план освітньої діяльності, програма формування педагогічного персоналу та програма матеріального і фінансового забезпечення, пакет замовлень на підготовку спеціалістів, програма наукового, методичного та інформаційного забезпечення та програма цільових міжнародних зв'язків. Ліцензований вуз зобов'язаний був пройти атестацію, тобто отримати підтвердження здатності закладу до проведення навчально-виховного процесу на рівні державних стандартів освіти [18, арк. 6].

У 1995 р. Державна акредитаційна комісія перевірила роботу всіх факультетів Чернігівського державного педагогічного інституту і, відповідно до рішення акредитаційної комісії від 30 травня 1995 р. і наказу Міністерства освіти України від 16 червня 1995 р., інститут в цілому був акредитований за третім рівнем акредитації,

а три факультети з шести (фізико-математичний, історичний та хіміко-біологічний) – за четвертим рівнем [19, арк. 87].

Отже, в результаті цієї перевірки була дана оцінка роботи педінституту, і на основі певних критеріїв визначено акредитаційний рівень навчального закладу. Це стало стимулом для трьох факультетів з третім рівнем акредитації і для ВНЗ в цілому для подальшого зростання. Вже 26 березня 1997 р. вченою радою педінституту було затверджено «Самоаналіз діяльності Чернігівського педагогічного інституту імені Т. Г. Шевченка», в якому йшла мова про те, що інститут за визначеними критеріями доріс до університетського четвертого рівня акредитації [20, арк. 85 – 115]. Через рік навчальний заклад отримав університетський статус.

Таким чином, за час діяльності Чернігівського державного педагогічного інституту відбулося ряд важливих перевірок організації навчально-виховного процесу. Здебільшого контрольні заходи проводили комісії освітянської галузі союзного чи республіканського рівнів. Одна з перевірок була ініційована вищим республіканським партійним органом, результатом якої стали зміни керівництва навчального закладу та відкриття правоохоронними органами кримінальних справ, звільненням з роботи ряду викладачів. У незалежній Україні перевірки проводили різні підрозділи Міністерства освіти здебільшого для перевірки набутих теоретичних знань, практичних умінь, навичок студентів та визначення акредитаційного рівня ВНЗ.

Аналіз архівних матеріалів різного роду перевірок указує на те, що вони мали позитивне значення для подальшого розвитку навчального закладу. Здебільшого на основі зауважень і пропозицій, висловлених перевіряючими, керівництво вузу, деканати і кафедри робили висновки й визначали шляхи їхнього виправлення.

1. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 2, спр. 145, 64 арк.
2. Там само.
3. Там само.
4. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 2, спр.952, 271.
5. Держархів Чернігівської обл., ф. П-470, оп.13, спр. 294, 78 арк.
6. Там само.
7. Там само.
8. Там само, спр. 283, 178 арк.
9. Архів ЧНПУ, ф. Р- 608, оп. 1-О, спр. 680.
10. Там само, спр. 718, 213 арк.
11. Там само.
12. Там само, оп. 1-о, спр.1551.
13. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 2, спр.1154, 32 арк.
14. Там само.
15. Там само, спр. 1401, 227 арк.
16. Там само.
17. Архів ЧНПУ, ф. Р- 608, оп. 1, спр. 2127, 221 арк.
18. Там само, спр. 1682, 122 арк.
19. Там само, спр. 2127, 221 арк.
20. Там само, спр. 2183, 152 арк.

Вниманию читателя предлагаются малоизвестные страницы истории Черниговского педагогического института 1954 – 1998 гг. Речь идёт о проведении разного рода проверок организации учебного процесса и делаются выводы об ихней роли в совершенствовании подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: Черниговский педагогический институт, организация учебного процесса, внешний контроль.

The control by The Ministry of Education of USSR and Ukraine and educational ministries of USSR played important role of the high educational institutions' activity. The article deals with questions about external control of educational and upbringing process in Chernihiv

Pedagogical institute during the period of its existence from 1954 to 1998. This problem hasn't been an object of research by this time.

In the 50th years of XX century external control of Chernihiv Pedagogical institute, which was implemented by the Ministry of Education of the USSR, looked like an advice and was aimed to help rebuild the educational and upbringing process in accordance with demands of higher education.

In the 60th–70th years of XX century external control taught some departments of institute and commissions didn't give the whole mark of management of educational process in Chernihiv Pedagogical institute.

Frontal checking by commission of The Ministry of Education of USSR, ruled by V.K. Mayboroda, had a significant importance for objective mark of Chernihiv Shevchenko State Pedagogical institute. The examination was from the 1st – 10th of April, 1981. In the end of April The collegia of Ministry of Education positive appreciated a management of the training activity of teachers. Significant flaws in the list of specified commission of Ministry of Education of USSR pointed out the main directions of improvement of administration, faculties and chairs of the institute.

According to a numerous grievances about flaws in lecturers' work, The Central commission of Communist Party of Ukraine directed a new commission for examination of educational and upbringing process in the institute and for checking those grievances in October, 1981. The administration of The State Security Committee of USSR in Chernihiv Region intensified operational and investigative actions in the institute. As a result V.M. Kostarchuk was gotten fired from the position of president of Chernihiv Shevchenko State Pedagogical institute because of a serious mistakes in his work. Also were gotten fired pro-rectors and some lecturers, some of them were arraigned on a criminal charge.

In November and December, 1983, a quality of preparation of the students according a specialization «general disciplines and craft» was checked by The State inspection of highest educational institutions of USSR. Pointed out on positive and negative features in a management, the commission reached a conclusion that «activity of a direction and scientific and teaching staff of Chernihiv Shevchenko State Pedagogical institute, which has direction to a preparation of teachers of general disciplines and craft meets requirements of higher school».

In March and April, 1988, The Commission of The Ministry of Education of USSR checked an activity of Chernihiv Shevchenko State Pedagogical institute. It had shown, that some changes in its reconstruction in accordance to new claims were started in the institute. But The collegia of The Ministry of Education of USSR marked some tasks in those direction.

The checking of a quality of preparation of teachers was in the independence Ukraine. In 1995 The State accreditation commission checked all faculties of Chernihiv Shevchenko State Pedagogical institute. In accordance with a solution of the accreditation commission on the 30th of May, 1995 and the Order of The Ministry of Education of Ukraine on the 16th of June, 1995 the institute was accredited for the third level of accreditation, and three of six faculties, such as Physics and Mathematics, History and Chemistry and Biology were accredited for the fourth level.

The analysis of archival material of various kinds of inspections indicates that it had a positive impact for the further development of the institution.

Keywords: Chernihiv Pedagogical institute, management of educational process, external control.